

Açık Kapı Politikasından Açık Sınır Politikasına Türkiye'deki Suriyeliler - Murat Erdoğan

Dünyada, adına genel olarak “göç” dediğimiz insani hareketlilik tarih boyunca var oldu ve artarak da devam edecek. Castles ve Miller (2008)’ın belirttiği gibi göçler sadece fiziki sınırları aşmakla kalmaz, kültürel ve duygusal sınırları da aşar. Nitekim, göç hareketleri her geçen gün uluslararası ilişkilerdeki güç dengelerinin de önemli bir parçası haline gelmektedir. Uluslararası göç hareketliliğine bakış, ona verilen tepkiler ve politikalar, sayısal büyüklükler kadar süreci başlatan ana motivasyonla da doğrudan ilişkilidir. Yani göçün iradi/gönüllü mü, yoksa zorunlu mu gerçekleştiği hususu, sürecin bütün evrelerinde konunun bütün tarafları için en önemli unsurdur.

İradi göç, göçmen için “daha iyi bir hayat arayışının”, onu kabul eden devlet/toplum için ise “göçmenin getireceği katkılar” dikkate alındığında cazip bir ilişki biçimi olarak karşımıza çıkar. Dünyadaki bütün gelişmiş ülkeler, özellikle son yüzyılda yaşlanma ve doğum oranlarındaki düşüş ile birlikte mümkün olduğunca nitelikli göçmen alma konusunda adeta bir yarış içerisindedir. Aslında bir ülkeye yönelik göçmen ilgisi ile o ülkenin gelişmişliği arasında paralellik söz konusudur. Uluslararası Göç Örgütü tarafından hazırlanan *Dünya Göç*

Raporu-2020'ye göre, 2000 yılında 150 milyon olan uluslararası göçmen sayısı, 20 yılda neredeyse ikiye katlanarak 272 milyona çıkmıştır. Bu göçmenlerin %80'inden fazlası ABD, Almanya, Suudi Arabistan, Rusya ve İngiltere gibi ekonomisi güçlü ülkelerde yaşamaktadır.

Her ne kadar “kapitalist sömürü sisteminin modern köleliği” şeklinde eleştiriler ve zaman zaman özellikle de sayısal büyüklüklerden kaynaklanan sorunlar olsa da dünyadaki tecrübe genelde konunun bütün taraflarının (kaynak ülke, göçmenin kendisi ve hedef ülke) göçten kazançlı çıktığını göstermektedir. O nedenle “iyi ve uyumlu” göçmen almak, gelişmiş ülkelerin rekabet ettikleri bir alan olarak ortaya çıkmaktadır.

Fakat genelde “ekonomik göç” olarak da nitelenen iradi göç konusundaki bu olumlu yaklaşım, eğer göç bir zorunluluğa dayanıyorsa büyük ölçüde değişmekte ve korumacı uygulamalar devreye girmektedir. Sistemini veya rejimini değiştiremeyenlerin ülkesini değiştirmek zorunda kaldığı zorunlu göç durumu, başından sonuna travmatik bir süreçtir. İhtiyaçları temelinde göçmen almak için yarışan zengin ülkeler, zorunlu sebeplerden göç eden insanları, aynı ülkeden, aynı etnik ve dinsel gruptan gelseler bile, almamak ve başka ülkelere “itmek” için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

İradi Göç-Zorunlu Göç

2000 yılında dünyada 35 milyon olan zorla yerinden

edilmiş olanların sayısı, son 20 yılda 70 milyonu aşmıştır. Bu 70 milyon insan nerede diye bakıldığında %10-15'inin gelişmiş ülkelerde, geri kalanının ise başta komşu ülkeler olmak üzere, büyük ölçüde yoksul ve kırılgan ülkelerde olduğunu

görüyoruz (UNHCR b ve c). Halen dünyada sığınmacı-mülteci sayılarında ilk on ülke içinde Türkiye, Pakistan, Uganda, Sudan ve 2016'dan sonra bu listeye giren Almanya baştır. Lübnan, Ürdün, İran, Etiyopya, Pakistan, Bangladeş de listede yer alan diğer ülkelerdir. Bunun bir tesadüf olmadığı açıktır. Örneğin tipik bir göç ülkesi olan Kanada yılda 350 bin göçmen alırken, sığınma başvurusu sayısı hiçbir zaman yılda 60 bini, talebi haklı bulunanların sayısı da 20 bini bulmamıştır. Özetle, dünyanın zengin/gelişmiş ülkeleri göçmene, özellikle de nitelikli göçmene kapılarını açarken, söz konusu olan sığınmacılar olunca kapılar sıkı şekilde kapatılmaktadır. Ölümünden, cellatlardan, diktatörlerden kaçan ve kaçma halinde oldukları için hiçbir şeyleri olmayanların bir de gittikleri yerde istenmemeleri ve kapıların kapatılması ayrı bir dramdır.

Açık Kapı Politikası

Sığınmacılık/mültecilik genelde ülkesinden kaçanın en çabuk ulaşacağı sınır komşusu ülkelerde söz konusudur. Bunun nedeni uluslararası hukuktaki ölüm, savaş ve zulümden kaçanlara yönelik uygulanan "açık kapı" politikasıdır. Yani, ülkenizin sınırdış olduğu ülkede insanlar hayatlarını kurtarmak için ülke rejiminden ya da savaştan kaçıyorlarsa, kapılarınızı açmalısınız. Türkiye'nin rejimin varil bombalarından kaçan Suriyeliler için 2011'den bu yana yaptığı da budur.

Öte yandan, açık kapı politikası, kulağa hoş gelen bir insanlık görevi olsa da eğer kriz uzarsa ya da çözülemezse, bu sefer komşu ülkeler bu politikanın mağduru haline gelebilirler. Zira, elinizi uzattığınız insanların mali, siyasi, sosyal ve ekonomik yükleri büyük ölçüde sizin üzerinizde kalır. Suriyeliler bağlamında Türkiye'de yaşanan da budur. Nitekim, kriz başladığında

Türkiye'ye insanlık adına açık politikası uygulamasını öneren Avrupalıların,

“ama Batı sınırınızı da sıkı tutun” demeleri dikkat çekiyordu. Kısa sürmesi beklenen kriz uzayınca ve Suriyeliler de ülkenin her tarafına dağılınca, uluslararası dayanışma sembolik düzeyde kaldı ve Türkiye (ve tabii ki Lübnan ve Ürdün de) açık kapı politikasının kurbanları haline geldiler. Bu bağlamda açık kapı politikası sorumluluktan kaçmanın ve yükü komşu ülkelere bindirmenin yöntemi haline geldi.

Tam da bu noktada basit bir soru sormak gerekiyor: Eğer gönüllü geri dönüş koşulları oluşmamış ya da sığınmacılar anlaşılabilir gerekçelerle dönmek istemiyorlarsa, o zaman uluslararası toplumun yükümlülüğü nerede başlar, nerede biter? Ülkesinde savaştan ölümden kaçanların uluslararası hukukun da tanıdığı sığınma hakkını kullanacağı yer neden sadece komşu ülkeler olmalıdır? Bir sığınmacının neden istediği ülkeye gitme hakkı olmasın? Sekiz yıldır ülkesine dönemeyen ve artık dönemeyeceği belli olan bir sığınmacı için Türkiye’de olmak kadar İsviçre’de, Kanada’da, Fransa’da ya da başka bir ülkede olma hakkı neden yoktur? Ya da tersinden soralım, neden Türkiye bu sığınmacılara ev sahipliği yapmak zorundadır? Sadece komşu olduğu ve ölmemeleri için kapılarını açtığı için mi?

Dünya tarihinde görülen en büyük ve dramatik insani krizlerden olan Suriyeli göçmenler konusu, uluslararası hukukun, koruma mekanizmalarının, Cenevre Sözleşmesinin, uluslararası dayanışmanın ve özellikle de açık kapı politikasının bir kez daha derinden gözden geçirilmesine neden olmaktadır. Her ne kadar son yıllarda “Mülteciler Üzerine Küresel Mutabakat” (UNHCR a) çalışmaları ile sorumluluk paylaşımının daha da güçlendirilmesi yönünde bazı çabalar ortaya çıkmışsa da bunların sembolik olmaktan öteye geçemeyeceği, dahası zengin/gelişmiş ülkelerin dayanışmayı/yük paylaşımını neredeyse sadece sınırlı mali destek olarak anladıkları, “sorunu dışsallaştırmayı” kendileri bakımından bir hak olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Açık kapı politikası komşu ülkelerin değil, bütün dünyanın meselesidir.

Kısaca, mevcut haliyle, açık kapı politikası komşu ülkeleri mağdur ve hatta kurban ederken, gelişmiş ülkelerin derdi “en az mali destekle en az sayıda sığınmacı” kabul etmek şeklinde ortaya çıkıyor. Bu sürdürülebilir bir durum değildir. Açık kapı politikası komşu ülkelerin değil, bütün dünyanın meselesidir. Sorumluluk ve yük paylaşımını kısıtlı mali destek olarak anlayan, üstelik desteği “bize sığınmacı gelmesini engellersen verimiz” şekline indirgeyen yaklaşım modern bir itemele (“push back”) politikasından başka bir şey değildir.

Mali Destek İle Dışsallama

Suriyeliler 2014’den itibaren Avrupa’ya doğru yola çıkınca Avrupa da aslında 2011’den beri devam eden Suriyeli sığınmacılar sorunu ile yüzleşmek zorunda kaldı. 2 Eylül 2015’de Bodrum’da cansız bedeni kıyıya vuran Aylan Kurdi isimli 3 yaşındaki Suriyeli bebeğin fotoğraflarının oluşturduğu kamuoyu tepkisi ve genel olarak sivil toplumun o dönemde verdiği destek ile 1 milyonu aşkın sığınmacı Avrupa’ya ulaştı. Fakat hemen ardından sorunun esas kaynağı olan savaşın failleri unutuldu, yerine Avrupa için sorunun geçiş yolundaki Türkiye ile bir anlaşma yapılması için harekete geçildi ve 18 Mart 2016’da Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasında sığınmacıların Avrupa’ya geçmesine engel olunması, yani Türkiye’de tutulması karşılığında, mültecilere harcanmak üzere Türkiye’ye 4 yıl için 3+3 milyar Avro ödenmesi konusunda uzlaşmaya varıldı.

4 yıl için 6 milyar Avro aslında AB’nin kendi tarihinde yaptığı en büyük mali destektir. Fakat bu, bir anlamda Türkiye’yi AB’nin “ucuz ve uzak göçmen barınağına” dönüştürdü. Türkiye’yi anlaşmaya ikna eden siyasi taahhütler ise hızla rafa kaldırıldı. AB için “en iyi sığınmacı Türkiye’de mutlu ve Avrupa’ya gelmeye kalkışmayacak sığınmacıdır” anlayışı yerleşti.

Bu süreçte AB, her vesile ile ne kadar çok para verdiğini ifade ederken, Türkiye’de ne kadar çok sığınmacı olduğunu dile getirmekten

kaçınmış, sorunu dışsallamanın mutluluğunu yaşamıştır. Oysa konu sadece mali destek ile çözülebilseydi, bu paraya pek çok ülke talip olabilirdi. Örneğin Türkiye “bize artık para göndermeyin, biz AB’ye yılda 20 milyar Avro verelim, bunun karşılığında Türkiye’de yaşayan 4 milyon sığınmacının yarısını alın” teklifini getirirse, bunu kabul edecek bir AB ülkesi tahayyül edilebilir mi? Tabii ki hayır! Demek ki konu mali desteği aşan bir soruna işaret etmektedir. Bu nedenle AB’nin Türkiye ile ilişkilerinde bu kadar basitleştirilmiş bir mali destek politikasının sürdürülebilir olmadığı açıktır.

18 Mart 2016 mutabakatını AB olarak değil, “AB üye ülkeleri” olarak imzalama kurnazlığını gösterdiği için, T.C. vatandaşları için öngörülen vize muafiyeti, üyelik müzakerelerinin devamı, gümrük birliğinin geliştirilmesi gibi hususlardaki sorumluluğu hemen üzerinden atan AB, her ne kadar bunları Türkiye’deki olumsuz demokratik gelişmeler ile insan hakları ve ifade özgürlüğü alanında yaşanan olumsuzluklara bağlasa da bu sorunların aşılması için iyi niyetli çaba göstermeye de neredeyse hiç ilgi duymamaktadır. Nitekim, son 5 yıldır Türkiye ile neredeyse sadece sığınmacıları konuşmayı tercih eden AB, bunun yerine bu süreyi aynı zamanda Türkiye’nin demokratikleşmesi için samimi çaba ile geçirseydi, herkes daha kazançlı çıkabilirdi. Oysa gelinen noktada AB’nin “dışsallama” politikasının bu sefer Türkiye tarafından araçsallaştırılması toplumda siyasi karşılık bulmuş, bu da demokrasiye zarar vermiştir. Bu çerçevede, yakın zamanda Türkiye’de de tıpkı Avrupa’daki gibi yabancı düşmanı partilerin kurulması ya da merkez partilerin bu çizgiye kayması sürpriz olmayacaktır. Bütün bunlar sığınmacıların bir başka maliyetidir. Sorunu yaratan AB değildir, ama sorununun etkilerini mali destekle dışsallamanın da bir sınırı olduğu açıktır.

Türkiye’deki Suriyeliler

Her ne kadar Türkiye sığınmacılara verilecek statüyü belirleyen Cenevre Konvansiyonuna taraf olsa da, sadece Avrupa’dan gelenlere

mültecilik hakkı tanıyan bir coğrafi sınırlama uygulamaktadır. Bu nedenle Türkiye’de 2020 yılı itibari ile statüsü “mülteci” olanların sayısı sadece 28’dir. Diğer uluslararası koruma statüleri de (“şartlı mülteci”, “ikincil koruma” ve Suriyelilerde olduğu gibi “geçici koruma”) dikkate alındığında ise 2011 sonrasında olağanüstü bir artış gözlenmektedir. 2011’de toplam 58,000 kişi Türkiye’ye uluslararası koruma başvurusu yapmışken, Suriyeliler ve ardından diğer ülkelerden gelenlerle birlikte Türkiye 2014’den itibaren dünyada en fazla sığınmacı barındıran ülke haline gelmiştir. 2020 itibariyle Türkiye’de 3,7 milyonu Suriyeli, 400 bini de diğer ülkelerden olmak üzere toplam 4,1 milyon geçici koruma ya da uluslararası koruma başvurusu yapmış veya bunu kazanmış kişi bulunmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı).

Elbette 2011’de Suriye krizinin bu kadar uzayacağı veya bu kadar çok kişinin geleceği beklenmiyordu. Fakat 2013’de önce IŞİD’in, ardından da ABD, Rusya, İran ve diğer güçlerin Suriye’de devreye girmeleri tabloyu değiştirdi. Bugün Türkiye’de yaşayan Suriyeliler için geri dönme ihtimali, hem siyaseten ve fiziken tahrip olmuş Suriye’deki durum hem de istek bakımından son derece azalmıştır. Türkiye’de 550 bin Suriyeli bebeğin doğduğu, en az 110 bin kişinin vatandaşlık aldığı, 1 milyon kişinin bir şekilde iş piyasası içinde çalıştığı, 650 binin devlet okullarında Türkçe öğrenim görerek eğitimlerini sürdürdüğü Suriyeliler, barışın ve ülkelere ne zaman döneceklerinin belirsizliği içinde elbette kalıcı olarak Türkiye’de daha iyi nasıl yaşayacaklarının arayışına girişmişlerdir.

Devletin bir yerleştirme planı yapmayıp serbest bıraktığı Suriyelilerin Türkiye’nin her tarafına dağılarak hayatlarını kurmaları da gelecek perspektifleri bakımından son derece önemli bir rol oynamıştır. Nitekim, *Suriyeliler Barometresi* (Erdoğan, 2018) çalışmasının verileri, Suriyelilerin geri dönme eğilimlerinin ne kadar tükendiğini

ve Suriyelilerin Türkiye’de yaşamaktan büyük ölçüde memnun, mutlu ve topluma uyum gösterme çabasında olduklarını ortaya koymaktadır.

Türkiye’nin Suriyeliler politikası hem söylem hem de uygulamada 2018 yılına kadar son derece duygusal ve “mülteci dostu” şekilde gelişmiştir.

Fakat toplumdan gelen tepkiler ile 2018 başından itibaren, özellikle de Afrin Operasyonu ile söylemde ciddi değişiklikler gözlenmiştir. Bu değişim, sürecin politik etkilerinin gündeme gelmesi ile hızlanmıştır. Suriyelilerin geri dönmesi ya da başka ülkelere gitmeleri konusundaki söylem, bir yönüyle de AB ile pazarlığın parçası haline gelmiştir. Özellikle İdlib üzerinden Türkiye’ye girmesinden endişe edilen yüzbinlerce yeni Suriyeli sığınmacı konusunda Türk hükümetinin Avrupa’ya çağrısı temelde Türkiye’nin Suriye politikasına siyasi desteği teşvik etmeyi de amaçlamaktadır. Fakat bunun kolay olmadığı ve AB’nin bu konuda Türkiye’ye siyasi ya da askeri destek ver(e)meyecekleri ortadadır. Bu durumda geriye sadece mali desteğin güçlendirilmesi kalmaktadır.

İdlib’de son haftalarda gerginliğin tırmanması ve 27

Şubat’ta Türk askerlerine doğrudan yönelen bir hava saldırısı ile 34 şehit verilmesinin ardından Türk hükümetinin ilk tepkilerinden biri, Batı sınırlarının açılması/kontrollerin yapılmaması şeklinde oldu. Bunun aynı zamanda iç politik bir gündem arayışı -ya da gündem ağırlık merkezinin değiştirilmesi çabası- olduğu da söylenebilir. Fakat neticede “açık kapı politikasının kurbanı olan” ülkenin “artık yeter” yaklaşımının, Suriyeliler konusunda son derece huzursuz ve endişeli olan Türk toplumundan destek alacağı da ortadaydı. Her ne kadar sınır bölgesine gidenler içinde Suriyeliler azınlıkta olsa ve genelde Türkiye’de “gönderilme” endişesi yüksek olan düzensiz göçmenler ilgi gösterse de önümüzdeki günler için şimdiden bazı öngörülerde bulunulabilir.

Öngörüler ve Tavsiyeler

Türkiye’nin AB lehine sınırları koruması her ne kadar 18

Mart 2016 mutabakatında yer alsa da bu mutabakatta AB tarafından Türkiye'ye söz

verilen siyasi taahhütlerin gerçekleşmediği açıktır. Aslında sorun sıklıkla dile getirilen mali desteğin gelmemesi değildir. Bu para, yaşanan krize göre yeterli olmasa da proje bazlı verilmeye devam etmektedir. Türkiye bu bağlamda elbette

sınır kontrollerini yapmamayı tercih edebilir. Açık kapı politikası, makul bir süre içinde -ki bu Suriyeliler için fazlasıyla gerçekleşti- evine dönemeyen sığınmacıların buldukları ülkeden başka ülkelere gitmesini engelleyemez. Burada önemli olan kendi arzusu, isteği ve imkânları ile sınıra gelmek durumunda olmalıdır.

Halen sınıra yönelenlerin büyük bölümünün Türkiye tarafından da "düzensiz göçmen" olarak nitelenenler olduğunu, yani "sığınmacı" ya da "mülteci" olmadığını vurgulamak şarttır. Mülteciler için sorumluluk paylaşımı talebi anlaşılır bir konudur, ama sınırın iyi korunmamasından kaynaklı düzensiz göçmen girişinin AB ile ilişkilendirilmesi çok anlamlı gözükmemektedir. Eğer İdlib'den ciddi bir giriş olsaydı ve onların Avrupa'ya akını gerçekleşseydi, konu farklı değerlendirilebilirdi. Fakat henüz ülkeye İdlib'den kaynaklı yoğun bir giriş yokken, düzensiz göçmenlerin sınıra gitmesine izin verilmesi ve hatta sınıra taşınmaları, destek isteme arayışından ziyade, AB'yi cezalandırma isteği gibi gözükmemektedir.

AB yaşanan gelişmeyi 2014-2016 arasında yaşandığı gibi bir "sığınmacı krizi" olarak değil, Türkiye'nin bilinçli iteleme politikası olarak değerlendirmektedir.

AB yaşanan gelişmeyi 2014-2016 arasında yaşandığı gibi bir "sığınmacı krizi" olarak değil, Türkiye'nin bilinçli iteleme politikası olarak değerlendirmektedir. "Aylan bebek" olayının sembolize ettiği dram ve buna paralel ortaya çıkan dayanışma, Avrupa'da siyasi ve toplumsal alanda tükenmiştir. Avrupa'nın hiçbir ülkesinde hükümetlerin şu an yeni sığınmacı alma yönünde karar alması beklenemez.

Avrupa bu krizi bir sığınmacı krizi olarak değil, Türkiye tarafından yaratılmış bir kriz olarak görmektedir. Türkiye'nin sığınmacılar üzerinden Avrupa'ya baskı yapmasının en önemli gerekçesi mali desteğin artırılması değildir ve Türkiye'nin Suriye, Libya ve Rusya politikalarına siyasi destek almak istediği açıktır. Fakat büyük ölçüde bir "şantaj" olarak algılanan bu tarz bir yaklaşım, Avrupa'da Türkiye'ye destek vermeye çalışan politikacı ve ülkeleri bile durduracak bir gelişmedir.

Türkiye'deki Suriyeliler gerek statüleri, gerekse de memnuniyetleri itibariyle Türkiye'de artık yerleşmişlerdir. Bu kişilerin büyük bir bölümü başka bir ülkeye hem de ölümü göze alarak geçme riskini göze almayacaklardır.

Suriyeliler içinde istekli olanlar ise Avrupa'da birinci dereceden akrabaları olanlardır. Fakat Avrupa'ya geçmek konusunda asıl istekli olacaklar Suriyeliler olmayacaktır.

Türkiye, 2014 yılından bu yana tarihinde hiç görmediği dev bir düzensiz göçmen ve sığınmacı akını ile karşı karşıya kalmıştır. Genelde düzensiz gelen göçmenler içinde en yüksek sayıda olanlar Afganistan, Pakistan, Irak ve Filistin kökenlilerdir. Sadece 2019'da yakalanan düzensiz göçmen sayısı 454 bindir. Bunların 201 bini Afganistan, 75 bini Pakistan kökenlidir (Göç İdaresi Gen. Md.). Türkiye kendi sınırlarına son iki yılda bin km civarında duvar örse de özellikle İran, Suriye ve Irak üzerinden geçişler devam etmektedir. Kısa bir süre önce yapılan yasal düzenleme ile düzensiz göçmeler için ülkelere geri gönderilme süreçlerinin başlatılmış olması Suriyeli olmayan grupların Türkiye'den Avrupa'ya geçme isteğini artırmıştır. Sınırların kontrol edilmemesi, Türkiye'ye gelmeye ya da Türkiye üzerinden başka ülkelere gitmeye niyetli çok sayıda düzensiz göçmenlere çekici gelebilir. Unutmayalım ki, Türkiye'ye giren düzensiz göçmenlerin en fazla %20'si yurtdışı edilebilmekte ya da üçüncü ülkeye geçebilmektedir. Diğerleri yine Türkiye'de kalacaktır.

Türkiye'nin geçmek isteyen yabancılar için sınırlarını

kontrol etmemesi konunun sadece bir bölümüdür. Diğer tarafa geçmek her zaman kolay olmayacaktır. Zira Avrupa'daki kamuoyu da, iktidarlar da yeni gelen yabancıları almamak için ellerinden geleni yapacaklardır. Sınıra gidenlerin ciddi bir bölümünün sınır kapılarından geri dönme ihtimali gayet yüksektir.

Türkiye'deki Suriyeliler konusunda Türk toplumu olağanüstü bir dayanıklılık ve fedakârlık göstermiştir. Fakat sayılar milyonları aşmış, kalıcılık emareleri kendini gösterince, toplumsal kabulde ciddi aşınmalar yaşanmıştır. Başlangıçta dayanışmanın önemli motivasyonu olan "kültürel yakınlık" artık anlamını yitirmektedir. 3,7 milyonluk bir nüfusun yarattığı ve yaratacağı sorunlar Türk toplumunda önemli endişeler doğurmaktadır.

Bu durum her geçen gün siyasete de etki edecektir. Her en kadar bugün için hükümet

ile muhalefetin mültecilerin çıkartılması konusunda uzlaştıkları görülse de, söz konusu olanın insanlar olduğu ve temelde istemedikleri bir durumla karşı karşıya kaldıkları unutulmamalıdır. Siyasi oy devşirme yarışının Avrupa'dakine benzer bir ırkçılığa, yabancı düşmanlığına ve nefrete dönüşme riski son derece yüksektir. Sığınmacılar hem bizzat onların onurları hem de Türkiye'de ortak zorunlu yaşamın huzur içinde gerçekleşmesi bakımından siyasi çekişmenin malzemesi yapılmamalıdır. Makul bir siyasi söylem ve tavır bütün siyasi eğilimlerin yükümlülüğü olmalıdır.

Son 5 yılda Türkiye'nin belki de en önemli yumuşak güç unsuru olan sığınmacılar konusunda değişen tavrı, başta Avrupa olmak üzere bütün dünyada Türkiye'ye yönelik eleştiri ve yaptırım taleplerini yükseltecektir. Eğer Türkiye başından beri bu politikayı, yani "isteyen sığınmacı nereye isterse oraya gitsin, ben engel olmayacağım" politikasını izleseydi, bu daha anlaşılır olurdu. Ama düzensiz göçmenleri Avrupa'ya "sığınmacı akını" diye sunmak, riskli bir adım gibi görünmektedir.

Suriye'de çıkan kriz nedeni ile açık kapı politikasının kurbanı haline gelen Türkiye'nin üstlendiği yük tartışmasız olağanüstü boyutlardadır. Bu kapsamda AB'nin benimsediği rol sürdürülebilir değildir.

Almanya'da Köln Üniversitesinde yapılan bir araştırma (Becker, 2017), bir mültecinin Almanya'ya maliyetinin yılda 15 bin Avro olduğunu ifade etmektedir. Basit bir hesaplama, eğer Türkiye'deki Suriyeliler Almanya'da olsaydı, 9 yıllık maliyet 265 milyar Avro'yu aşardı. Üstelik konu sadece mali destek değil, diğer risklerin varlığıdır. AB ne kadar mali destek verirse versin, bu konudaki riskleri ortadan kaldıramaz. Yük ve sorumluluk paylaşımı çok daha kapsamlı bir işbirliğini gerektirmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken tek husus, bölge politikamızın Avrupa'yı da ilgilendiren, Avrupa'ya da makul gelen ve Avrupa'nın işbirliğine imkan sağlayan şekilde yapılandırılmasıdır. AB, Türkiye'yi ancak kendi kısa, orta ve uzun vadedeki çıkarlarına uygun politikalarında destekleyecektir. Bu da bir sır değildir. Politik akıl, her ülkenin -bazen başkaları ile kolay örtüşmeyen- kendi çıkarları olduğunu, desteğin yolunun da tehdit/şantaj üzerinden değil, samimi işbirliğinden geçtiğini söyler.

2011'den 2018'e kadar ortaya konulan duygusal ve gerçekçilikten uzak sığınmacı politikası iki önemli hususu ortaya koymuştur. Öncelikle, Türkiye'nin komşularında yaşanan her türlü kriz Türkiye'yi de etkilemektedir. Bu nedenle krizleri artıracak girişimlerden kaçınılmalı, bölgedeki dengeler ve çıkar ilişkileri dikkate alınarak, barış ve istikrar için çaba gösterilmelidir. İkinci olarak, sınırlarını koruyamayan bir ülke insani politikalar üretemez. Özellikle son yıllarda düzensiz göçmenler konusunda yaşananlara dikkat ederek acilen sınır geçişlerinin kontrol altına alınması gerekmektedir. İdlib konusunun da süreç yönetiminde önemli bir rol oynayacağı anlaşılmaktadır. Ancak "yeni bir mülteci akınına engelleme" amaçlı olsa da İdlib konusunda en son 5 Mart Protokolünde yer alan Suriye'nin toprak bütünlüğüne saygı gösterileceği yönündeki ifade ile de uyumlu yeni bir politikaya ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye'nin sınırları açma politikası, aslında açık kapı politikasının evrensel iflasının da tescilidir. Öte taraftan Türkiye'den Avrupa'ya geçenlerin sayısının çok sınırlı kalacağı ve özellikle Türkiye'deki Suriyelilerin çok büyük bölümünün Türkiye'de kalacakları da açıktır. Bu

bağlamda ortaya konulan ve ne yazık ki artık Avrupa'daki göçmen/mülteci karşıtı yaklaşımı da andıran söylemler konusunda dikkatli olmak gerekmektedir. Özellikle

de bu tür karşıtı söyleminden cesaret alarak Suriyelilere saldırıların başlaması, ileride giderilmesi zor ağır hasarlar yaratabilir. Bir tercih olmasa da zorunluluk haline gelen ortak yaşamın huzur içinde gerçekleşmesi için daha makul bir söylem ve uygulama şarttır. Sınra doğru yönelenler bir süre sonra geçişler gerçekleşmez ise muhtemelen azalacaktır. Ama Türkiye ile Yunanistan arasındaki bölgelerde kalan ve push-back uygulamalarıyla muhatap olan insanların yakın zamanda ciddi dramlar yaşaması şaşırtıcı olmayacaktır.

Avrupa'nın Türkiye'ye sığınmacılar konusunda daha çok destek vermesi ve işbirliğini mali desteğin ötesine taşınması gerektiği açıktır. Ülkelerine geri dönemeyen sığınmacıların yaşamlarının bundan sonraki kısmını illa Türkiye'de geçirmesi gibi bir zorunluluğu yoktur ve her sığınmacı kendisi gideceği yeri belirleyebilmelidir. Fakat bu haklı tavrın Türkiye'nin Suriye politikasının Avrupa tarafından desteklenmesi için araçsallaştırılması ve binlerce masum kişinin riske atılmasına aracı olması anlaşılır değildir. Özellikle de sığınmacıların değil, düzensiz göçmenlerin öne çıktığı bu süreç, Türkiye'nin bugüne kadar verdiği emek ve fedakarlığı yıpratmakta, Türkiye'yi yeni bir düzensiz göç akınına maruz bırakma riskini taşımakta ve toplumdaki sığınmacı karşıtlığını da aktif saldırılara yönelecek şekilde artırmaktadır. Siyasetçilerin popülizmden uzaklaşarak insan onuru ve temel hakları esas alan saygın duruşları ülkenin huzurlu geleceği için elzemdir.

Kaynakça

Becker, Andreas (2016). "The Costs of The Refugee Crisis", *Deutsche Welle*, 1

Şubat February 2016,

<http://www.dw.com/en/the-costs-of-the-refugee-crisis/a-19016394> (Erişim: 10.01.2017).

Castles, S. ve M. J Miller (2008). *Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erdoğan M. Murat (2018). *Suriyeliler Barometresi: Suriyeliler ile Uyumlu Yaşamın Çerçevesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

International Organization of Migration, *World Migration Report 2020*, https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf?language=en (Erişim: 27.02.2020).

T.C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim: 27.02.2020).

T.C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> (Erişim: 27.02.2020).

UNHCRa, *Global Compact on Refugees*, <https://www.unhcr.org/5b3295167.pdf> (Erişim: 27.02.2020).

UNHCRb, <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> (Erişim: 27.02.2020).

UNHCRc, <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria> (Erişim: 27.02.2020).

Prof. Dr. M. Murat Erdoğan, Türk Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi Müdürü, siyaset bilimci, Uluslararası Metropolis Yönetim Kurulu Üyesi, UNESCO-Türkiye İletişim Komitesi üyesidir. 2010-2017 arasında Hacettepe Ü. Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi kurucu müdürlüğü görevini üstlenmiştir. Avrupa'daki Türk diasporası konusunda "Euro-Turks-Barometre", Türkiye'deki Suriyeliler konusunda ise "Suriyeliler Barometresi" başlıklı kapsamlı ve düzenli kamuoyu araştırmalarını yürütmektedir. Son makalesi ise International Migration dergisinde yayımlanmıştır.